

**Profantová, Zuzana a kolektív:
Hodnota zmeny – zmena hodnoty.**

Demarkačný rok 1989. Bratislava: Ústav etnológie SAV, Národopisná spoločnosť pri SAV, 2009. (Value of Change – Change of Value. The Demarcation Year 1989. Bratislava: Institute of Ethnology SAV, Ethnological Society in SAV, 2009.)

Публикација „Вредност промене – промена вредности. Преломна 1989. година,“ аутора Зузане Профантове и других резултат је интердисциплинарног пројекта *Свакодневни наративи у контексту историјских прелома у Чешкој Републици и Словачкој после 1948, 1968, 1989. и 1993. године, из перспективе динамичног развоја вредности*, ВЕГА пројекат 2/6059/26 (2006–2009), чији је руководилац З. Профантова.

На почетку публикације представљена је политичка историја Словачке у периоду од 1945. године до данас. Историчар Јан Пешек у прилогу „1945. и 1989. у Чехословачкој и Словачкој: од краја рата, преко дугих година тоталитаризма, ка демократској револуцији“ описује начин успостављања и одржавања комунистичке власти у Словачкој, од 1945. године, када је Словачка ослобођена владавине нацистичке Немачке и пала у сферу совјетског утицаја, преко доласка комуниста на власт пучем из 1948, а затим преко попуштања комунистичке власти крајем 1960-их и њеног поновног јачања у тзв. периоду нормализације, почев од 1968. године, те поновног слабљења крајем 1980-их, све до коначног пада 1989. године. Политичка догађања у Словачкој након демократске револуције 1989, тј. обнову демократских институција, прелазак на тржишну економију и интензивну приватизацију почетком 1990-их, а затим и осамостаљење Словачке 1993. и њену интеграцију у ЕУ и НАТО 2004.

године, описао је историчар Милан Земко у прилогу „Развој ситуације у Словачкој између 1989. и 2009. године“.

Овакав политички контекст оставио је изразит печат и на друге аспекте живота у Словачкој. Тако, филолози Рене Билик – прилогом „Догађаји у литерарном животу у Словачкој између 1949. и 1989. године,“ Ивана Тараненкова – прилогом „Словачка књижевност после 1989.“, а Ерика Бртанова и Тимотеа Враблова – прилогом „Утицај идеологије на формирање језика у науци о књижевности“, бавећи се темама из области филологије, књижевне критике и књижевне историографије, истражују однос политике и књижевности. Рене Билик наглашава да су промене у књижевности следиле промене у друштву, али да тај однос никако није био једнообразан и једносмеран. Ивана Тараненкова говори о смањеној друштвеној улози књижевности и њеној комерцијализацији након 1989. године. Ерика Бртанова и Тимотеа Враблова проучавале су трансформацију научне ревије *Словачка књижевност*, од инструмента за пропагирање и учвршћивање политике комунистичке партије, до претежно аполитичне научне ревије почев од касних 80-их година прошлог века.

На ситуацију идентичну оној у словачкој књижевности наилази у позоришној уметности театролог Дагмар Подмакова, што је и описала у прилогу „Утицај политичко-социјалних промене

на на позоришну уметност. Сећања, чињенице и релације“.

Зузана Профантова, етнолог, у прилогу „Слобода и истина у новинарској свакодневици“ говори о утицају политике на новинарско извештавање и промени разлога за инструментализацију информација – од идеолошке пропагандне до комерцијалне.

Следећа четири прилога баве се грађевинарством и културом становања: архитекта Катарина Андрашиова у раду „Архитектура и архитектуре током социјализма и после 1989. године“, антрополог Хана Пеликанова, која се бави претежно усменом историјом, у раду „Становање – социјална сигурност и материјална потреба, Стамбена политика и нарације о стамбеној ситуацији у Чехословачкој пре и после 1989. године“, етнолог Зузана Бенушкова у раду „Петржалка некад и сад“ и антрополог Петра Шиндлер-Вистен, у раду „Викендашка супкултура током периода тзв. нормализације и после 1989.“. Док се Катарина Андрашиова фокусира на архитектуре које раде јавне зграде за велике инвеститоре, Хана Пеликанова истражује приватне грађевинске подухвате – изградњу сопствене куће. Зузана Бенушкова проучава део Братиславе настао у периоду комунизма да би се великом броју људи брзо и јефтино обезбедио кров над главом, а Петра Шиндлер-Вистен – улогу кућица за одмор за грађане Словачке.

Етнолог Моника Врзгулова у прилогу „Празновања и јавни градски простор“ посматра како су током тзв. периода нормализације и након 1989. године државни представници користили јавни простор и како су медији то интерпретирали.

Различити аспекти људског рада представљају тему следећа три прилога. Катарина Новакова, етнолог, у прилогу „Процеси трансформације у Сло-

вачкој и њихов одраз у аграрној култури“ прати утицај политике на аграрни сектор, са фокусом на промену симболичне вредности земље за земљораднике. Мирослав Ванек, историчар, у прилогу „Вредносне оријентације чланова радничке професије у аутобиографским наративима из периода тзв. нормализације“ истражује како су промене политичког система и начина пословања утицале на околности за послена фабричких радника. У прилогу „Социјалистичке радне бригаде. Феномен рада између реалности и формализма?“ етнолога Магдалене Парикове, описана је промена симболичне вредности људског рада кроз супротстављање најзначајнијих карактеристика функционисања радних бригада пре политичких промена са захтевима запослена након 1989. године.

Наталија Веселска, етнолог и историчар, у прилогу „Слобода и политички затвореници у Чехословачкој и Словачкој“ – на примеру лишавања слободе из политичких разлога – говори о паралелним системима вредности који су постојали током периода комунизма, као и о промени интерпретација значења слободе после 1989. године.

Ивица Бумова, етнолог и историчар, у прилогу „(Дис)континуитет вредности на примеру једне јеврејске породице (у контексту историјских прелома 1938/39, 1948, 1968. и 1989.)“ описује трансформацију од традиционалне јеврејске породице, преко адаптиране, до оне асимиловане, а кроз анализу динамике промена вредности које су придаване вери и етницитету.

Историчар Павел Мицке у прилогу „Преко границе јуче и данас или приказ путева и путовања пре и после 1989. у сећањима радника и чланова тзв. радничке интелигенције у Чехословачкој током 70-их и 80-их година XX века“ говори о околностима спро-

вођења и значењу датом путовањима током комунистичког режима.

Публикација је заокружена завршним разматрањима Зузане Профантове о феномену промене и значају

дијахроног истраживања свакодневице. На тај начин стиче се увид у начин на који политичке промене кроз трансформацију појединих вредности утичу на живот људи.

Марта Стојић Митровић